

UDC (УДК) 338.2
JEL Classification: B41, O20, D69, E60, R19, R50

Романовська Юлія Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів

Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету
(Вінниця, Україна)

e-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-1099-0787

ПРИНЦИПОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УРБОГЕОСИСТЕМИ

Анотація. Розглянуто принципові засади посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми: розгляд урбогеосистеми з позицій певного теоретичного підходу, який пояснює її зміст та особливості функціонування; врахування оцінок соціально-економічної безпеки урбогеосистеми, виявлених загроз її функціонуванню, особливостей міста. Відображено загальні напрями посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми, принципи, обмеження, чинники їхнього формування.

Ключові поняття: урбогеосистема, соціально-економічна безпека, посилення, загроза.

Romanovska Yuliia,

PhD (Economics),

Associate Professor of Finance,

Vinnitsia Institute of Trade and Economics,
Kyiv National University of Trade and Economics
(Vinnitsia, Ukraine)

e-mail: bogdana32rom@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-1099-0787

THE PRINCIPLE ESSENTIALS OF FORMING THE DIRECTIONS OF STRENGTHENING SOCIAL-ECONOMIC SECURITY OF AN URBOGEOSYSTEM

Abstract. The modern city (urban geosystem) today is one of the central elements of the state as a territorial, economic and political entity. The objective trend in Ukraine is an increase in the share of urban and a decrease in the share of rural population. That is why the city as a complex urban geosystem has recently begun to become an object of study, on various aspects of which some results have already appeared. One of the important areas of study of urban geosystems is their socio-economic security (assessment and provision).

The purpose of the article is to form the basic principles of determining the directions of strengthening the socio-economic security of the urban geosystem, based on a set of certain conditions and requirements. There are the principle essentials of strengthening social-economic security of an urboegeosystem considered in the article: understanding of the urboegeosystem basing on some theoretical approach that explains its content and specific features of functioning; taking into account evaluations of social-economic security of the urboegeosystem, found threats to its functioning and specific features of a city. The general directions of strengthening social-economic security of the urboegeosystem, principles, limitations and factors of their constructing are considered.

Determining the directions of strengthening the socio-economic security of the urban geosystem should be based on a clear idea of its content and features of functioning, to explain which involved the concepts of functionalist and conflictual approaches, as well as interactionism.

Urboegeosystem is presented as a complex, internally differentiated and orderly integrity, the elements of which are in constant conflict due to their hidden or open struggle, which is caused by differences in

interests not only of the elements themselves, but also of people who not only have their interests but also have own interests, preferences, views and assessments, which are based on decision-making within the given competence for the functioning of the urban geosystem.

The directions of increase of social and economic safety of the city given in the general case can be taken as a basis for concrete urbogeosystem taking into account the revealed threats and features of functioning.

Key concepts: urbogeosystem, social-economic security, strengthening, directions, threat, interests.

DOI 10.32518/2617-4162-2020-3-173-183

Вступ

Сучасне місто (урбогеосистема) є одним із центральних елементів держави як територіального, економічного та політичного утворення. Об'єктивною тенденцією в Україні (як і в значній кількості інших країн) є зростання частки міського і зменшення частки сільського населення. За оцінками фахівців Інституту економіки та прогнозування НАН України, у 2019 році сільські жителі становили менше третини населення України [19], тобто частка міського населення в Україні у 2019 році становила майже 70% [13]. За останні 10 років чисельність сільського населення скоротилася на 16% [19]. Саме тому місто як складна урбогеосистема почало перетворюватися на об'єкт дослідження, щодо різних аспектів якого вже є певні результати.

Одним із важливих напрямів дослідження урбогеосистем є їхня соціально-економічна безпека (оцінювання та забезпечення). Важливість цього напрямку зумовлена, по-перше, роллю сучасних міст у житті значної частини населення країни, що наявно і у більшості країн, і в Україні, по-друге, – значенням соціально-економічної безпеки міст у забезпеченні соціально-економічної безпеки держави.

1. Дослідження проблематики соціально-економічної безпеки міста в публікаціях фахівців

Сучасні міста виконують ключову роль у соціальних та економічних аспектах життя людей у всьому світі [26]. Саме тому в останньому десятилітті економічне зростання на чолі з містами визначено пріоритетним у розробленні національної економічної політики в багатьох країнах світу [22; 23; 29]. Здавалося б, за такого визнання ролі сучасного міста увага науковців до дослідження різноманітних аспектів урбогеосистеми (економіка та екологія міста, управління ним, соціально-економічна безпека міста та ін.) має бути дуже пильною. Проте сьогодні у вітчизняній науці виконуються дослідження з проблематики міста лише за окремими напрямами, де слід відзначити достатньо вагомі результати. Одним із таких напрямів є інтелектуальні (або, за теорією Т. Нам та

Т. Пардо, «розумні» [27]) міста [24]. В таких містах активно використовуються інформаційні технології, завдяки яким підтримуються навчання, технологічний розвиток та інноваційні процеси в місті, воно адаптується до потреб користувача шляхом створення середовища для обміну інформацією, співпраці, сумісності та бездоганного досвіду для всіх мешканців у будь-якій точці населеного пункту [9].

Інші напрями урбаністичної економіки у вітчизняній науці представлені науковими працями, в яких окреслено проблематику дослідження за окремими напрямами:

- економіка міста (наприклад, [20]);
- сталого розвитку міста та управління ним (як-от, [6]);
- методи господарювання міста: бюджетний розрахунок, господарський розрахунок, комерційний розрахунок [3; 28];
- механізм господарювання міста (приміром, [11]).

Проблематика соціально-економічної безпеки міста представлена науковими працями Є. Жадана [4], Н. В. Жукової [5], А. В. Плужніка [16; 17]. Але конструктивні напрацювання системного характеру щодо визначення напрямів посилення соціально-економічної безпеки міста, які закладають підвалини структурованої відповіді на запитання, що і як необхідно зробити, як організувати безпекозабезпечувальні заходи, поки ще перебувають у стадії окреслення проблеми.

Метою статті є формування принципових засад визначення напрямів посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми, зважаючи на сукупність певних умов і вимог.

2. Умови посилення соціально-економічної безпеки міста

Функціональність, корисність і позитивна роль урбогеосистем у соціально-економічній системі держави не потребують додаткових доказів. Урбогеосистемам різного масштабу та складності належить вирішальна роль у розвитку будь-якої країни, вони є важливим елементом соціально-економічної системи держави, а тому потребують відповідного рівня соціально-економічної безпеки.

Посилення соціально-економічної безпеки міста має:

- ґрунтуватися на розгляді урбогеосистеми з позицій певного теоретичного підходу, який пояснює її зміст та особливості функціонування;

- засновуватися на оцінках соціально-економічної безпеки урбогеосистеми, які свідчать про наявність «вузьких» місць в її функціонуванні;

- ґрунтуватися на виявлених загрозах функціонуванню урбогеосистеми, їхньому характері (потенційні або реальні), етапі розвитку реальних загроз (актуалізація, активізація, насичення або реалізація, як це показано у [8]). Адже захисний підхід є основним у економічній безпекології будь-якого рівня;

- враховувати особливості міста;

- ґрунтуватися на відповідних принципах.

Посилення соціально-економічної безпеки міста – це не просто розроблення за вибраними напрямами заходів та дій, що поєднуються у межах відповідних міських програм і проєктів. Насправді це значно складніший процес. І для того, щоб він не мав суто формального характеру і, відповідно, низької результативності, необхідно сформулювати бачення урбогеосистеми, відтак – визначити напрями посилення її соціально-економічної безпеки.

Урбогеосистема є складною соціально-економічною системою, а тому пояснити її зміст, структуру та особливості функціонування в межах якогось одного теоретичного підходу (спосіб бачення особливостей світу, орієнтація, яка передбачає певні методи вивчення соціального досвіду, пошуки його пояснення, коригування нових і отриманих раніше знань [25]) складно. У такому випадку контекстуальний підхід, який дозволяє виділити контексти, що, згідно з позицією В. Н. Поруса, мають значення у дослідженні генези, розвитку та утворення певного знання [18], втрачає сенс, оскільки перешкоджає отриманню цілісного уявлення про об'єкт дослідження – урбогеосистему, звужує його межі, за якими залишаються важливі аспекти досліджуваного об'єкта. Пояснення змісту, призначення, структури та особливостей функціонування урбогеосистеми із застосуванням концептів кількох теоретичних підходів надає можливість отримати її цілісний образ, сформувати чітке уявлення про неї, з використанням яких і мають визначатися напрями посилення соціально-економічної безпеки міста.

У поясненні феномена урбогеосистеми доцільно зважати на:

- структурний функціоналізм Т. Парсонса, в межах якого урбогеосистему можна представити як внутрішньодиференційовану та упо-

рядковану цілісність, елементи якої роблять у кожний конкретний відрізок часу свій внесок у підтримування цілісності системи, її функціонування та відтворення [14, с. 83];

- конфлікціонізм, за концептами якого слід визнати невіддільність конфлікту між елементами урбогеосистеми через боротьбу різних соціальних груп (за владу, багатство або престиж), його рушійну роль у розвитку цієї соціально-економічної системи. За концепцією Р. Дарендорфа, в основі конфлікту у соціально-економічній системі лежать не просто протилежність інтересів і відносин його учасників, а глибокі відмінності інтересів. Тому для з'ясування природи конфлікту в урбогеосистемі слід розуміти інтереси її елементів, поведінку їхніх носіїв, які інтереси не збігаються, міру незбігу і чи усвідомлюють його учасники конфлікту [1];

- інтеракціонізм [7], в якому головним є поняття «інтеракція» – соціальна взаємодія, тобто взаємодія людей у певній спільноті (групі, суспільстві тощо). Аналіз процесу соціальної взаємодії в урбогеосистемі дозволяє зрозуміти соціальну поведінку окремих людей, що мають певні владні повноваження у місті або є носіями інтересів окремих елементів урбогеосистеми (адже люди не просто виконують правила життя та соціальні ролі, в них є власні інтереси, оцінки подій та ситуацій, правила прийняття рішень), засоби здійснення і регулювання процесів соціальної інтеракції в урбогеосистемі.

З використанням концептів наданих теоретичних підходів урбогеосистему слід розглядати як складну, внутрішньодиференційовану та упорядковану цілісність, елементи якої перебувають у постійному конфлікті через їхню приховану або відкриту боротьбу, причиною якої виступає різність інтересів не лише елементів, а й людей, які не лише є носіями їхніх інтересів, а й ще мають власні інтереси, уподобання, погляди та оцінки, на які, зокрема, спираються у прийнятті рішень у межах наданої компетенції щодо функціонування урбогеосистеми.

Подолання формального характеру у розробленні напрямів посилення соціально-економічної безпеки міста має сприяти врахування умов, поданих на рис. 1.

Напрями посилення соціально-економічної безпеки міста залежать від наявності загроз урбогеосистемі, їхнього характеру та етапу розвитку. Загалом дослідження у цьому аспекті повинні тільки розпочинаються і спершу необхідно розкрити зміст поняття «загроза урбогеосистемі».

З уваги на визначення поняття «загроза» [8], зміст поняття «загроза урбогеосистемі» доцільно тлумачити в такий спосіб: загроза урбогеосистемі – це процеси, що перебігають у місті та в його зовнішньому середовищі, які

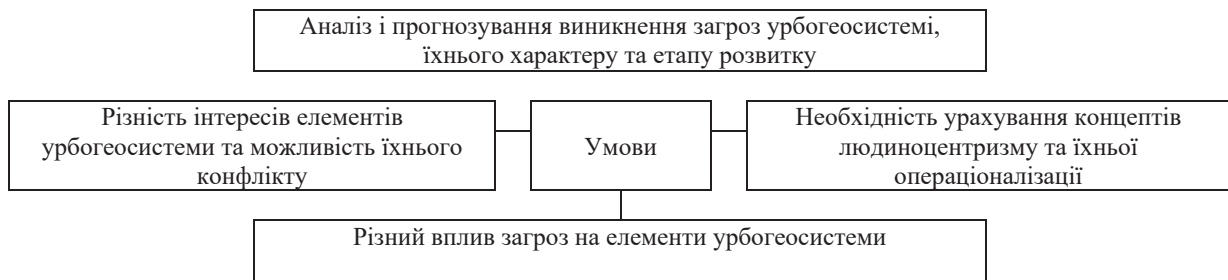

Рис.1. Умови розроблення напрямів посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми

за наявності певних умов в урбогеосистемі спроможні спричиняти негативні зміни різного характеру, масштабу та наслідків, через що вона не може повернутися до попереднього стану (або повернення буде тривати) і, відповідно, виконувати свої функції у попередньому обсязі.

Через складність урбогеосистеми негативний вплив процесів, що тривають у місті та його зовнішньому середовищі, різний. Практично мало таких процесів, що з однаковою інтенсивністю впливають на всі елементи урбогеосистеми і, відповідно, на систему загалом. Прикладом таких процесів, що становлять загрозу урбогеосистемі загалом, є поширення коронавірусу COVID-19. Це загроза урбогеосистемі будь-якого масштабу, але вона стала набагато серйознішою через поганий стан медичних закладів у містах України, їхню неготовність до подолання цієї загрози (відсутність необхідного матеріального забезпечення та невідпрацьована організація діяльності), несистемні заходи, зокрема місцевої влади, щодо організації життєдіяльності міста у складній ситуації пандемії.

Дії та заходи, які сконцентровано у напрямках посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми, спрямовані на попередження або пригальмовування реалізації виявлених загроз. Це може зумовлювати в урбогеосистемі негативні зміни, які перешкоджатимуть її повноцінному функціонуванню та розвитку. Однак дії одного напрямку можуть протидіяти усуненню або пом'якшенню наслідків одразу кількох загроз, а для реакції урбогеосистеми на одну загрозу потрібне виконання (одночасне або поступове) дій, що належать до кількох напрямків.

Переважно процеси, що перебігають у місті та в його зовнішньому середовищі, становлять загрозу окремим елементам певної урбогеосистеми. Приміром, масова трудова міграція в країні почала перетворюватися на загрозу бізнесу, який відчув не просто відтік кадрів, а відтік кваліфікованих кадрів. Водночас трудову міграцію як загрозу не відчували такі елементи вітчизняних урбогеосистем, як населення та місцева влада. Утім, трудова міграція найбільшою мірою відобразилася на ресурс-

них потребах бізнесу у невеличких містах із депресивним характером економіки, а бізнес у великих містах країни серйозних негативних наслідків від трудової міграції не зазнав.

Наведені приклади підтверджують загальний характер напрямів забезпечення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми, які для кожного міста мають наповнюватися конкретним змістом.

Забезпечення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми повинно здійснюватися з урахуванням концептів людиноцентризму (діалог і толерантність як імперативи людських відносин, визнання пріоритетності гідності особи, прагнення до соціальної справедливості, позитивний екзистенціалізм, соціальний прагматизм, орієнтація на реальні проблеми і турботи людини, поєднання індивідуальних та групових, колективних, соціальних, національних і загальноцивілізаційних інтересів [10; 15]), тобто значну увагу необхідно приділяти не лише різноманітним заходам і проектам у межах відповідних напрямків, а шукати резерви розвитку урбогеосистеми в людині, її свідомості і духовному капіталі. Операціоналізувати концепти людиноцентризму складно. Необхідний пошук нових підходів і способів, що їх об'єктивізують, який дотепер незавершений і реалізується дещо неспішно.

3. Інтереси елементів урбогеосистеми

І нарешті слід зважити на тісний зв'язок між забезпеченням соціально-економічної безпеки міста і збалансованістю різноманітних за характером і способами вияву інтересів елементів урбогеосистеми.

Усі елементи урбогеосистеми (групи населення, що виділяються за різними ознаками, міська влада, бізнес-структури, різноманітні економічні агенти, громадські організації, структури мас-медіа та ін.) перебувають у тісній взаємодії, як складові єдиного цілого. Для взаємодії елементів урбогеосистеми є певні механізми, в основі яких – задоволення інтересів, притаманних елементам. Згідно з засадами поведінкової парадигми [21], поведінку кожного з елементів

урбогеосистеми можна представити як реакцію і на загрозу певного виду та ймовірність її реалізації, і на поведінку інших елементів урбогеосистеми (обмін «вигодами» або схема «стимул – реакція»). В основі цієї реакції лежить задоволеність/незадоволеність інтересів елементів урбогеосистеми. Залежно від міри задоволеності/незадоволеності кожен елемент урбогеосистеми може вплинути як позитивно, так і негативно і на інтереси інших груп, і на соціально-економічну безпеку міста загалом. У цьому контексті соціально-економічну безпеку міста значною мірою забезпечує збалансованість системи інтересів елементів урбогеосистеми, що визначає їхні здатність і бажання брати участь, відповідно до досягнутих домовленостей, у функціонуванні урбогеосистеми, вирішенні загальних завдань її функціонування та розвитку.

Спектр інтересів елементів урбогеосистеми дуже широкий: від виживання в умовах край напруженої економічної ситуації – до спільної участі у розвитку міста. Так, до інтересів елементів урбогеосистеми додаються ще й інтереси їхніх носіїв. Загалом проблематика інтересів елементів урбогеосистеми становить окремішій напрям досліджень, у якому є певні результати (як-от [5]).

У визнанні доцільності збалансованості інтересів елементів урбогеосистеми необхідно зауважити, що домінуючими мають бути інтереси всіх верств населення. Адже саме людина була, є і буде основною метою соціально-економічного розвитку міста, регіону, країни загалом [2, с. 113]. Проте є й певні труднощі. Зокрема, йдеться про носіїв інтересів населення.

Населення як елемент урбогеосистеми не має конкретних носіїв їхніх інтересів, на від-

міну від інших елементів. Так, носіями інтересів міської влади є посадові особи, комунальних підприємств – їхні керівники, різноманітних бізнес-структур – їхні власники та керівники. Щоправда, є громадські організації, які намагаються бути носіями інтересів окремих груп населення. Але їхня роль у функціонуванні урбогеосистем в Україні не можна визнати значущою.

Конфлікт інтересів загалом спроможний суттєво загальмувати будь-який процес. І забезпечення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми не є винятком. Зокрема, йдеться не лише про конфлікт інтересів елементів урбогеосистеми, а й конфлікт інтересів окремих її елементів із суб'єктами зовнішнього середовища (наприклад, конфлікт інтересів міської влади з інтересами регіональної влади). Конфлікт між законодавчим полем, в якому об'єктивізовано інтереси держави та міської влади, реальною ситуацією в місті, для регулювання якої не завжди застосовані норми чинних нормативно-правових документів, та поведінкою людей (повсякденною або у певній ситуації) завжди спричиняє виникнення певних феноменів, відхилення від норм соціальної поведінки, які, своєю чергою, перетворюються на загрозу урбогеосистемі.

4. Напрями посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми

Надані положення щодо умов формування дієвих напрямів посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми дозволяють сформулювати загальні положення з цього питання, які повинні ґрунтуватися на відповідних принципах (табл. 1) і визначатися з урахуванням низки економіко-правові обмежень (див. табл. 2).

Таблиця 1

Принципи посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми

Принцип	Дія принципу
синергізму	Напрями посилення соціально-економічної безпеки міста повинні доповнювати один одного, що сприятиме досягненню більшого ефекту в її забезпеченні, ніж сумарний ефект всіх окремих напрямів
законності	Посилення соціально-економічної безпеки міста повинно здійснюватися у правовому полі чинного законодавства (у бюджетній, податковій, трудовій сферах, розпорядженні земельними ресурсами), не порушувати чинні нормативні акти
кластеризації	Кожен із напрямів й всі разом мають урахувувати доцільну та виправдану кластеризацію (однофункціональну, компліментарну тощо) об'єктів різного призначення в структурі урбогеосистеми
економічності	Результати посилення соціально-економічної безпеки міста мають бути адекватними витратам необхідних ресурсів

Продовження таблиці 1

колегіальності	Напрями посилення соціально-економічної безпеки міста треба визначати із залученням не лише органів міської влади, а й представників бізнесу, науки, громадськості
публічності	Напрями посилення соціально-економічної безпеки міста повинні публічно обговорюватися
несуперечливості	Напрями посилення соціально-економічної безпеки міста за змістом та особливостями реалізації мають не суперечити один одному, не передбачати різні за змістом дії міських органів та бізнесу, не перетинатися у використанні тих же ресурсів (фінансових, кадрових, земельних, матеріальних)
врахування наслідків	Затвердженню напрямів посилення соціально-економічної безпеки міста повинне передувати аналіз комплементарних наслідків дій визначених напрямів, оскільки певні дії за одним напрямом можуть поліпшувати одні характеристики безпечного стану міста, але погіршувати інші
суб'єктності	Напрями посилення соціально-економічної безпеки міста повинні мати суб'єктів, що координують, контролюють і корегують виконання дій на пряму, несуть відповідальність за їхню результативність і витрачання ресурсів
цільового характеру	Для кожного з напрямів посилення соціально-економічної безпеки міста необхідно з використанням SMART-критерію визначити його мету

Таблиця 2

Обмеження, що повинні бути враховані у розробленні напрямів посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми

Обмеження	Зміст обмежень
наявність антагоністичності інтересів елементів урбогеосистеми	Антагоністичність інтересів елементів урбогеосистеми призводить до того, що задоволення інтересів одного з елементів щодо посилення соціально-економічної безпеки міста з різною мірою обмежує інтереси інших елементів
обмежений горизонт дій	Горизонт розроблення дій щодо посилення соціально-економічної безпеки міста, їхнього виконання та аналізу наслідків є обмеженим, через що не вдається визначити увесь спектр наслідків безпекозабезпечувальної діяльності міста
юридична несамостійність	Влада міста має певні межі як суб'єкт нормотворчості і у безпекозабезпечувальній діяльності суттєво залежить від нормативних актів, що приймаються державою
структурна залежність	Місто як одночасно об'єкт і суб'єкт посилення соціально-економічної безпеки є елементом систем вищого порядку – соціально-економічної системи регіону та соціально-економічної системи держави, а тому заходи з посилення соціально-економічної безпеки міста повинні виконуватися з урахуванням напрямів та орієнтирів посилення соціально-економічної безпеки у цих системах
різноманітний статус активів, що розташовані у місті	На території міста можуть знаходитися цілісні майнові комплекси та майно з різним статусом власності – комунальний, казенний, державний, приватний, щодо використання якого у посиленні соціально-економічної безпеки у влади міста повноважень немає
обмеженість кількісного опису характеристик урбогеосистеми	Окремі особливості урбогеосистеми, які є вирішальними у забезпеченні її соціально-економічної безпеки, складно кількісно описати, а тому їхні оцінки є дуже суб'єктивними

Надані положення щодо умов формування дієвих напрямів посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми свідчать, що їхнє визначення є унікальним для кожного міста, проте можна сформулювати загальні напрями посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми. Основні з них подано у

табл. 3. Такі напрями можна визнати актуальними для посилення соціально-економічної безпеки більшості міст України.

Зміст напрямів посилення соціально-економічної безпеки міста залежить від сукупності чинників, які зображено у табл. 4. Звичайно, що у табл. 4 висвітлено не всі чинники, але до

Таблиця 3

Напрями посилення соціально-економічної безпеки міста

	Зміст напрямку
Поліпшення умов для ведення бізнесу у місті	Розвиток соціального партнерства міської влади та бізнес-структур міста, спрощення отримання адміністративних послуг міської влади, заохочення соціальної відповідальності бізнесу. Стимулювання створення та розвитку мікро- та малих підприємств, ФОП
Залучення інвесторів	Посилення привабливості міста для створення нових підприємств та розширення діяльності наявних, що сприятиме створенню нових робочих місць, збільшенню надходжень до місцевого бюджету. Організація співпраці з неурядовими та міжнародними організаціями з метою отримання грантів на розвиток міста
Забезпечення безпеки міського середовища	Забезпечення екологічної, кримінологічної, правової безпеки для всіх елементів урбогеосистеми (мешканців, бізнесу, громадських організацій, ЗМІ та ін.), а також продовольчої безпеки (особливо у критичних ситуаціях)
Забезпечення комфортності проживання у місті	Забезпечення відповідності рівня життя населення (окремих прошарків та груп) регіональним і державним стандартам якості життя. Забезпечення якості та доступності медичного обслуговування, всіх ступенів освіти, транспортних та ін. видів послуг з обслуговування населення, а також комунальних послуг. Оснащення медичних закладів комунальної власності сучасним обладнанням, ремонт будівель, поліпшення житлових умов медичних працівників, контроль місцевою владою програм і проєктів розвитку медицини у місті. Організація роздільного збору твердих побутових відходів та їхньої утилізації
Упровадження технологій енергозбереження	Організація термомодернізації будівель та споруд, зокрема житлових будинків, установлення лічильників тепла, заохочення мешканців для вироблення «зеленої» електричної енергії
Підтримка різних верств населення міста	Створення та надання підтримки організаціям, які мають задовольняти потреби осіб похилого віку та осіб з обмеженими можливостями (поза межами державної соціальної допомоги). Створення та надання підтримки організаціям, які мають задовольняти потреби молодіжні, працюють із підлітками
Використання природно-ресурсного, історико-культурного та інфраструктурного потенціалу міста	Використання переваг природно-ресурсного, історико-культурного та інфраструктурного потенціалу міста, культурної спадщини, переваг місця розташування тощо, підвищення рівня загальної культури у місті, підтримування його іміджу для залучення інвесторів, туристів та ін., що сприятиме наповненню міського бюджету
Налагодження міської комунікаційної мережі	Формування якісних комунікацій (сукупності комунікаційних каналів) мешканців міста та міської влади щодо інформування суспільства про дії міської влади, її взаємодії з бізнесом, громадськими організаціями. Розвиток місцевого самоврядування. Створення та підтримка діяльності громадських організацій, підтримування їхньої взаємодії з міською владою. Активна діджиталізація в діяльності міської влади з метою збільшення її прозорості та контролю з боку громадськості міста, економії коштів міського бюджету, зменшення навантаження на соціальні установи
Забезпечення стабільності у місті	Забезпечення стабільності суспільної, політичної та національно-етнічної ситуації в місті. Забезпечення дотримання прав мешканців міста

цієї сукупності ввійшли найзначущі. Ці чинники демонструють, що напрями забезпечення соціально-економічної безпеки для конкретної урбогеосистеми матимуть і різне значення, і неоднакове наповнення.

криту боротьбу, причиною якої виступає різність інтересів не лише елементів, а й людей, які не лише є носіями їхніх інтересів, а й ще мають власні інтереси, уподобання, погляди та оцінки, на які, зокрема, спираються у прийнятті рішень

Таблиця 4

Чинники, що визначають зміст напрямів посилення соціально-економічної безпеки міста

Чинник	Вияв чинника
Чисельність населення у місті	«Глобальні» міста з населенням понад 500 тис. мешканців: в Україні таких налічується 6 (без м. Київ). Міста з населенням понад 100 тис. мешканців: в Україні таких 37. Міста з населенням від 50 до 100 тис. мешканців: в Україні таких 33. Малі міста (до них належать і міста районного значення): в Україні таких налічується 82 [12].
Статус міста	Обласний центр Місто обласного підпорядкування Місто районного значення
Домінанти економічної підсистеми міста	Місто з домінуванням промисловості Туристичне (або курортне) місто Місто одного підприємства (містоутворювального) Місто четвертинного сектора Місто з вираженим креативним ландшафтом
Екологічна ситуація	Місто зі складною екологічною ситуацією Місто з прийнятною екологічною ситуацією Місто з доброю екологічною ситуацією
Демографічна ситуація	Місто з переважанням старшої групи населення Місто з рівномірним розподілом груп населення за віком
«Вік» міста	«Старі» міста Порівняно молоді міста Молоді міста

Висновки

Визнання не лише важливою умовою, а й однією з цілей результативного функціонування урбогеосистеми соціально-економічної безпеки зумовлює необхідність визначення напрямів її посилення.

Визначення напрямів посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми повинно ґрунтуватися на чіткому уявленні про її зміст та особливості функціонування, для пояснення чого залучено концепти функціоналістського та конфлікціоністського підходів, а також інтеракціонізму. З використанням концептів цих теорій урбогеосистему представлено як складну, внутрішньодиференційовану та упорядковану цілісність, елементи якої перебувають у постійному конфлікті через їхню приховану або від-

у межах наданої компетенції щодо функціонування урбогеосистеми.

Напрями посилення соціально-економічної безпеки урбогеосистеми треба розробляти з дотриманням розглянутих принципів та обмежень, наявності загроз урбогеосистемі, їхнього характеру та етапу розвитку, з урахуванням концептів людиноцентризму та тісного зв'язку між забезпеченням соціально-економічної безпеки міста і збалансованістю різноманітних за характером і способами вияву інтересів елементів урбогеосистеми.

Надані у загальному випадку напрями підвищення соціально-економічної безпеки міста можуть слугувати основою для конкретної урбогеосистеми з урахуванням виявлених загроз та особливостей функціонування.

Список використаних джерел

1. Дарендорф Р. Современный социальный конфликт. Очерк политики свободы; пер. с нем. Л. Ю. Пантиной. Москва : РОССПЭН, 2002. 284 с.
2. Шевченко Л. С., Гриценко О. А., Макуха С. М. та ін. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / за ред. Л. С. Шевченко. Харків : Право, 2009. 312 с.
3. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1. / за ред. С. В. Мочерного. Київ : ВЦ «Академія», 2000. 864 с.
4. Жадан Є. Методологічні засади формування моделі соціальної безпеки міста. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. № 1(24). URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01\(24\)/33.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01(24)/33.pdf) (дата звернення: 15.03.2020).
5. Жукова Н. В. Економічні інтереси сталого розвитку малих міст у системі економічної безпеки держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. Ч. I. С. 98–103.
6. Захожай В. Б., Лазебник Ю. О., Чала Т. Г. Методологічні основи статистичного забезпечення управління сталим міським розвитком. *Бізнес Інформ*. 2018. № 6. С. 208–214.
7. Ковалевський В. Інтеракціонізм. Політична енциклопедія. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 294–296.
8. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С. Загроза діяльності підприємства як імперативне поняття економічної безпекології мікрорівня. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 1 (53). С. 161–170.
9. Корепанов О. С. До питання становлення поняття «розумного» сталого міста. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3. С. 114–120.
10. Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму у сучасній доктрині адміністративного права. *Право України*. 2015. № 10. С. 157–165.
11. Мельникова М. Механізм господарювання міста та забезпечення його ефективного функціонування. *Схід*. 2011. № 1 (108). С. 100–104.
12. Міста в Україні. URL: <https://www.prostir.ua/?news=mista-v-ukrajini> (дата звернення: 19.03.2020).
13. Населення. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html (дата звернення: 25.02.2020).
14. Парсонс Т. Социальная система (The Social System). Москва : Академический проект, 2018. 529 с.
15. Пашко Л. Людиноцентризм як принцип і пріоритет державного управління в Україні. *Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. праць Асоціації докторів з державного управління*. 2010. № 3–4. С. 81–89.
16. Плужник А. В. Формування системи забезпечення економічної безпеки міста. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2015. № 7/3(12). URL: <http://journals.uran.ua/sciencerrise/article/view/47225/43687> (дата звернення: 14.04.2020).
17. Плужник А. В. Концепція економічної безпеки міст України в умовах глобалізації. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2012. № 2 (53). С. 51–53.
18. Порус В. Н. Контекстуалізм в філософії науки. *Епістемологія і філософія науки*. 2018. Т. 55. № 2. С. 75–93. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontekstualizm-v-filosofii-nauki/viewer> (дата звернення: 01.04.2020).
19. Сільське населення України за 10 років скоротилося на 16%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2736219-silске-naselenna-ukraini-za-10-rokiv-skorotilos-na-16-ekspert.html> (дата звернення: 23.02.2020).
20. Томчук О. В. Категоріально-понятійний концепт дослідження економіки міст. *Економіка і організація управління*. 2018. № 4 (32). С. 173–179.
21. Blau P. Exchange and Power in Social Life. New York : Wiley, 1964. 372 p.
22. Dahiya V. Southeast Asia and Sustainable Urbanization. *Global Asia*. 2014. Vol. 9. No. 3. P. 84–91.
23. Dahiya V. World Urban Realities. *Magazine for Architecture and Urban Planning – DaNS*. 2015. Vol. 2. URL: http://www.dans.org.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=660&Itemid=52 (дата звернення: 20.03.2020).
24. Komninos N. Intelligent cities: Variable geometries of spatial intelligence. *Intelligent Buildings International*. 2011. Vol. 3. P. 172–188.
25. Laplane L., Mantovani P., Adolphs R., Chang H., Mantovani A., McFall-Ngai M., Rovelli C., Sober E., Pradeu Th. Opinion: Why science needs philosophy. URL: <https://www.pnas.org/content/116/10/3948> (дата звернення: 05.04.2020).
26. Mori K., Christodoulou A. Review of sustainability indices and indicators: Towards a new City Sustainability Index (CSI). *Environmental Impact Assessment Review*. 2012. Vol. 32, No. 1. P. 94–106.
27. Nam T., Pardo T. Conceptualizing Smart City with Dimensions of Technology, People, and Institutions. URL: https://www.researchgate.net/publication/221585167_Conceptualizing_smart_city_with_dimensions_of_technology_people_and_institutions (дата звернення: 25.03.2020).

28. Spence M., Annez P. C., Buckley R. M. Urbanization and Growth: Commission on Growth and Development. World Bank. Washington, 2009. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2582> (дата звернення: 07.04.2020).
29. State of the World's Cities 2012/2013: Prosperity of Cities. UN-HABITAT, 2013. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/745habitat.pdf> (дата звернення: 27.03.2020).

References

1. Darendorf, R. (2002). *Sovremennyj social'nyj konflikt. Oчерk politiki svobody* [Modern social conflict. Freedom Policy Essay]. ROSSPE'N, Moscow [in Russ.].
2. Shevchenko, L. S., Griczenko, O. A., Makukha S. ta in. (2009). *Ekonomi`chna bezpeka derzhavi: sutni`st`ta napryami formuvannya* [Economic security of the state: essence and directions of formation]. Kh.: Pravo [in Ukr.].
3. Mochernyi, S. V. (Ed.) (2000). *Ekonomi`chna encyklopedi`ya* [Economic encyclopedia]. Kyiv: Akademi`ya [in Ukr.].
4. Zhadan, Ye. (2015). *Metodologi`chni` zasadi formuvannya modeli` soczi`al`noyi bezpeki mi`sta* [Methodological bases of formation of model of social safety of the city]. State administration and local self-government, 1 (24). Retrieved from [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01\(24\)/33.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_01(24)/33.pdf) [in Ukr.].
5. Zhukova, N. V. (2017). *Ekonomi`chni` i`nteresi stalogo rozvitku malikh mi`st u sistemi` ekonomi`chnoyi bezpeki derzhavi* [Economic interests of sustainable development of small towns in the system of economic security of the state]. *Scientific announcer of the Uzhhorod national university*, 14, 1, 98–103 [in Ukr.].
6. Zakhohaj, V. B., Lazebnik, Yu. O., & Chala, T. G. (2018). *Metodologi`chni` osnovi statistichnogo zabezpechennya upravli`nnya stalim mi`s`kim rozvitkom* [Methodological bases of statistical support of sustainable urban development management]. *Business Inform*, 6, 208–214 [in Ukr.].
7. Kovalevs`kij, V. (2011). *I`nterakczii`oni`zm/ Poli`tichna encyklopedi`ya* [Interactionism. Political encyclopedia]. Kyiv: Парламентське видавництво [in Ukr.].
8. Kozachenko, G. V., & Pogorelov, Yu. S. (2019). *Zagroza di`yal`nosti` pi`dpriemstva yak i`mperativne ponyattya ekonomi`chnoyi bezpekologi`yi mi`krori`vnya* [The threat of the enterprise as an imperative concept of economic security microlevel]. *Scientists of message of University are "STEP"*, 1 (53), 161–170 [in Ukr.].
9. Korepanov, O. S. (2018). *Do pitannya stanovlennya ponyattya «rozumnogo» stalogo mi`sta* [On the formation of the concept of "smart" sustainable city]. *Business Inform*, 3, 114–120 [in Ukr.].
10. Mel`nik, R. S. (2015). *Konczepczii`ya lyudinocentrizmu u suchasni`j doktrini` admi`ni`strativnogo prava* [The concept of anthropocentrism in the modern doctrine of administrative law]. *Right for Ukraine*, 10, 157–165 [in Ukr.].
11. Mel`nikova, M. (2011). *Mekhani`zm gospodaryuvannya mi`sta ta zabezpechennya jogo efektyvnogo funkczii` onuvannya* [The mechanism of economic management of the city and ensuring its effective functioning]. *East*, 1 (108), 100–104 [in Ukr.].
12. *Mi`sta v Ukrayini`* [Cities in Ukraine]. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?news=mista-v-ukrajini> [in Ukr.].
13. *Naselennya* [Population]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html [in Ukr.].
14. Parsons, T. (2018). *Soczial`naya sistema* [The Social System]. Moscow: Akademicheskij proekt [in Russ.].
15. Pashko, L. (2010). *Lyudinocentrizm yak princip i` pri`oritet derzhavnogo upravli`nnya v Ukrayini`* [Man-centeredness as a principle and priority of public administration in Ukraine]. *Public management: theory and practice: collection of scientific works of Association of doctors from state administration*, 3-4, 81–89 [in Ukr.].
16. Pluzhnik, A. V. (2015). *Formuvannya sistemi zabezpechennya ekonomi`chnoyi bezpeki mi`sta* [Formation of the system of economic security of the city]. *Scientific Journal «ScienceRise»*, 7/3 (12). Retrieved from <http://journals.uran.ua/sciencerrise/article/view/47225/43687> [in Ukr.].
17. Pluzhni`k, A. V. (2012). *Konczepczii`ya ekonomi`chnoyi bezpeki mi`st Ukrayini v umovakh globali`zaczi`yi* [The concept of economic security of Ukrainian cities in the context of globalization]. *Scientific announcer of the Poltava university of economy and trade*, 2 (53), 51–53 [in Ukr.].
18. Porus, V. N. (2018). *Kontekstualizm v filosofii nauki* [Contextualism in the philosophy of science]. *Epistemologiya and science philosophy*, 55, 2, 75–93. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/kontekstualizm-v-filosofii-nauki/viewer> [in Russ.].
19. *Si`l`s`ke naselennya Ukrayini za 10 roki v skorotilosya na 16%* [The rural population of Ukraine has decreased by 16% in 10 years]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2736219-silске-naselenna-ukraini-za-10-rokiv-skorotilosa-na-16-ekspert.html> [in Ukr.].

20. Tomchuk, O. V. (2018). Kategori`al`no-ponyati`jniy koncept dosli`dzhennya ekonomii`ki mi`st [Categorical-conceptual concept of urban economy research]. *Economics and organization of management*, 4 (32), 173–179 [in Ukr.].
21. Blau, P. (1964). *Exchange and Power in Social Life*. New York: Wiley.
22. Dahiya, B. (2014). Southeast Asia and Sustainable Urbanization. *Global Asia*, 9, 3, 84–91.
23. Dahiya, B. (2015). World Urban Realities. *Magazine for Architecture and Urban Planning – DaNS*, 2. Retrieved from http://www.dans.org.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=660&Itemid=52
24. Komninos, N. (2011). Intelligent cities: Variable geometries of spatial intelligence. *Intelligent Buildings International*, 3, 172–188.
25. Laplane, L., Mantovani, P., Adolphs, R., Chang, H., Mantovani, A., McFall-Ngai, M., Rovelli, C., Sober, E., & Pradeu, Th. Opinion: Why science needs philosophy. Retrieved from <https://www.pnas.org/content/116/10/3948>.
26. Mori, K., & Christodoulou, A. (2012). Review of sustainability indices and indicators: Towards a new City Sustainability Index (CSI). *Environmental Impact Assessment Review*, 32, 1, 94–106.
27. Nam, T., & Pardo, T. Conceptualizing Smart City with Dimensions of Technology, People, and Institutions. Retrieved from nceptualizing Smart City with Dimensions of Technology, People, and Institutions. available at https://www.researchgate.net/publication/221585167_Conceptualizing_smart_city_with_dimensions_of_technology_people_and_institutions
28. Spence, M., Annez, P. C., & Buckey, R. M. (2009). *Urbanization and Growth: Commission on Growth and Development*. World Bank. Washington. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2582>
29. State of the World's Cities 2012/2013: Prosperity of Cities, (2013), UN-HABITAT. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/745habitat.pdf>

*Стаття: надійшла до редакції 30.06.2020
прийнята до друку 18.09.2020*

*The article: is received 30.06.2020
is accepted 18.09.2020*